

TÜRKÇE

Cümlede Anlam 2

CÜMLELERDE ANLAM İLİŞKİLERİ

EŞ ANLAMLI CÜMLELER: İletmek istedikleri düşünceler bakımından aynı olan cümlelerdir. Bu cümlelerde aynı düşünce, farklı sözcüklerle dile getirilir.

Bu su, ne sıcak ne soğuk. / Bu su, ılık.

İkide bir beni azarlamasından bıktım. / Beni sık sık paylamasından usandım.

Bu tür cümleler, “..... anlamca özdeştir?” ya da “.....aynı anlamdadır?” biçiminde sorulur.

YAKIN ANLAMLI CÜMLELER: Yakın anlamlı cümlelerde, anlam bakımından tam bir eşitlik yoktur; ancak iki cümlenin de aynı düşünce doğrultusunda oluşturulması, aynı ana düşünceyi iletme çabası söz konusudur.

- Eğitime önem vermeyen toplumlar, kalkınamazlar.
- İnsanların yetişmesini önemsemeyen ülkeler, gelişme gösteremezler.
- Hak bellediğin yolda yalnız da olsan yürüyeceksin.
- Tek başına da olsan doğruluğu savunmaktan çekinmeyeceksin.

KARŞIT ANLAMLI CÜMLELER: İçerdikleri mesaj bakımından birbirinin zıddı olan cümlelerdir.

O, hep bardağın dolu tarafını görür.

Arkadaşım hayata her zaman kötümser bakıyor.

Karşıtlık ve olumsuzluk farklı kavramlardır. Olumsuz cümleler karşıt değildir.

Merdivenlerden düştü. (olumlu)
Merdivenlerden düşmedi. (olumsuz)

Merdivenlerden indi./Merdivenlerden çıktı.

Bu tür cümleler, “... hangileri çelişir?” ya da “... anlamca karşıt olan cümle hangisidir?” biçiminde sorulur. Verilen cümlelerden farklı anlam taşıyan bulmanız istenir. Bu tip sorularda, verilen cümlelerin anlamları tek tek belirlenir. Daha sonra anlamca diğer cümlelerden farklı bir ifade taşıyan (anlamca çelişen) cümle bulunur.

ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER :

Cümleler; anlatılan duygu, düşünce, konu ve amaca bağlı olarak farklı birtakım özellikler ve değişkenlikler gösterir.

1) Öznel Anlatımlı Cümleler (Yorum Cümleleri):

Anlatıcının kişisel görüşlerini, yorumlarını, değerlendirmelerini, beğenilerini içeren yargılardır. Bu yargıların kanıtlanabilir niteliği yoktur, doğruluğu kişilere göre değişir.

Sonbahar, yılın en güzel mevsimidir.

Kitap okuyan insanlar, hayata daha olumlu bakar.

Şair, insana huzur veren dizelerle sesleniyor.

2) Nesnel Anlatımlı Cümleler:

Anlatıcının kişisel görüşlerini, düşüncelerini, değerlendirmelerini ve duygularını içermeyen cümlelerdir. Nesnel anlatımlı cümleler; nesnelerin gerçekliğine dayanan, kişilere göre değişmeyen yargılar bildirir. Nesnel yargıların kanıtlanabilir niteliği vardır.

Filmde, I. Dünya Savaşı'na katılmış askerlerin yaşamı anlatılmaktadır.

Refik Halit Karay; roman ve öykü yazmıştır.

- “Türkiye'nin en güzel şehri İstanbul'dur.”

Cümlesi öznel yargı içerir. Çünkü kişisel beğeni ifade eden ‘en güzel’ sözü değişendir. Güzellik, güzel bulma kişiden kişiye göre değişir. Bir başkası, İstanbul'un Türkiye'nin en güzel şehri olduğu yargısını kabul etmeyebilir.

3. Doğrudan Anlatımlı Cümleler:

Anlatıcının başkasına ait bir sözü, hiçbir değişikliğe uğratmadan, olduğu gibi aktardığı cümlelerdir.

Babam : “Çok gezen değil, çok okuyan bilir.” diyor.

Babamın dediği gibi, çok gezen değil, çok okuyan bilir.

“Çok gezen değil, çok okuyan bilir.” sözünü babam söylemiştir.

4. Dolaylı Anlatımlı Cümleler:

Anlatıcının, başkasına ait bir sözü sadece anlamını koruyarak aktardığı cümlelerdir. Dolaylı anlatımda başkasına ait sözün söyleniş biçimi değişikliğe uğrar; söz, cümle özelliğini yitirir ve temel cümlenin yan cümlecini oluşturur.

Babam, çok gezenin değil, çok okuyanın bileceğini söylüyor.

Çok gezenin değil, çok okuyanın bileceği görüşünü babam dile getirmiştir.

*** Doğrudan anlatımlı cümleler başkasına ait bir sözün yazı içinde değiştirilmeden geçmesidir.

Annem: "Artık botlarını giymen gerekiyor." dedi.

Arkadaşım, yarın ders çalışmaya başlayacağını söyledi. (Dolaylı)

En iyi romanlar, bir bunalım döneminde yazılır, der Dostoyevski. (Doğrudan)

En iyi romanların bir bunalım döneminde yazılacağını söylüyor, Dostoyevski. (Dolaylı)

5. Olumlu Anlatım:

Yüklemin bildirdiği yargının gerçekleştiğini ya da gerçekleşeceğini bildiren cümlelerdir. Bu cümleler biçimsel özelliklerine göre ikiye ayrılır:

a) Biçimce ve Anlamca Olumlu Cümleler

Bu cümlelerde yüklemi biçimce olumsuz yapan ek ya da sözcük bulunmaz.

Özgürlük, insanı soylu yapar.

Bugün hava güzel.

O güzelim bölge de yandı, kül oldu.

Ayak bileğini ikinci kez kırmış.

b) Biçimce Olumsuz, Anlamca Olumlu Cümleler

Bu cümlelerde yüklem biçimce olumsuzdur; yani yüklemi olumsuz yapan ek ya da sözcük bulunur. Buna rağmen bu cümleler anlamca olumludur.

Sana verebileceğim kitap yok değil. (Var.)

Sorunun cevabını bilmiyor olamaz. (Biliyor.)

Söylediklerini duymadım sanma.

6. Olumsuz Anlatım

Yüklemin bildirdiği yargının gerçekleşmediğini ya da gerçekleşmeyeceğini bildiren cümlelerdir. Bu cümleler de biçimsel özelliklerine göre ikiye ayrılır:

Biçimce ve Anlamca Olumsuz Cümleler: Bu cümlelerin yüklemi ya olumsuzluk eki almış bir eylemdir ya da olumsuz yargı bildiren ad soylu bir sözcüktür.

Olacakla öleceğe çare bulunmaz.

Cebimde para yok.

Bu yemek çok tuzsuz.

Benim hiçbir sorunun yok.

Biçimce Olumlu, Anlamca Olumsuz Cümleler: Bu cümlelerin yüklemi biçimce olumludur; ancak cümlenin bütününden çıkarılan yargı olumsuzdur.

Sanki ben uyarınca ders çalışmaya başlayacak mı? (Başlamayacak.)

Gel de bu işin içinden çık çıkabilirsen. (Çıkamazsın.)

DİKKAT! Bir cümlenin olumlu ya da olumsuz oluşunu, cümlenin anlamı belirler. Bir cümle, biçimce ister olumlu ister olumsuz olsun, anlamca olumluysa "olumlu cümle"; anlamca olumsuzsa "olumsuz cümle" olarak kabul edilir.

7. SORU CÜMLELERİ

Bir işin yapılıp yapılmadığını sormak, bir konuda bilgi edinmek ya da kuşkuyu gidermek amacıyla kurulan cümlelerdir. Soru cümleleri, gerçek soru ve sözde soru cümlesi olmak üzere ikiye ayrılır.

Gerçek soru cümleleri yanıt gerektirir.

Buraya ne zaman geldiniz?

Beni okulda arayan sen miydin?

Sözde soru cümlelerinde ise soru sözcüğü kullanılmasına rağmen, yanıt beklenmez. Bu cümleler şaşma, küçümseme, inanma gibi çeşitli duyguları anlatan cümlelerdir.

Sana hiç inanmaz olur muyum? (kesinlik)

Sessizce dinler misin? (emir)

Tüm bunları ben mi yapmışım? (reddetme)

Bir bardak su alabilir miyim? (rica)